

persistit en sard (REW, 9150, i una forma valona dubtosa).

DERIV.: *Varada* 'cop de vara' [Lab.]. *Varassa* [id.]. *Varal*, estrany en general al Princ., Ross. i Illes, s'usa en les terres de l'Ebre i del P. Val.: «*baral* m. barana del carro» a Gandesa (Amades, *Excursions* III, 72), val. J. G. M. 1935. +*Varatxa* 'rama de poc valor', Establiments de Vinaròs a. 1647 (EmCasanova, *Rev. d. Llengua i Dret* II, 1983, fasc. 1, 80): interessant per la terminació mossàr. *Varejar* tort. i val. *Vareta* [Belv.].¹⁰ És singular la frase *anar de vareta* frase fam. «tenir cambres: *irse de vareta, tener seguidillas*: ventris fluxu laborare». Potser partint del sentit de cosa ferma, inflexible, *vara de justícia* etc., o de frases com «fulano és(s) *baréta* de mal torcer», proverbial en arag. (Echo, 1966). *Vareta d'or* 'solidago virga-aurea L.', Serradell, *Sota Terra Cl. Munt. Trrssa.*, 126. *Envarat* 'rígid (com a mal)': no admès pel DFa. i tampoc li plau al Dr. Alsinà Bofill: de noms cat. correctes en veu 5: *encarcarat, enravenat, engarroiat, ert*; i *enredemat* si la rigidesa és conseqüència del fred (*Annals Med. Acad. Ci. Méd.* LXVIII, 686). *Contravara*.

Varada, V. *vara*, *varar* i *vari* *Varador*, -dora, -dura, V. *varar* *Varal*, V. *vara* i *veral* *Varalesc* judeocat.²⁵ evolució fonètica de *basilisc*, amb rotacisme, afavorit per la dissimilació.

VARAR, 'engegar en mar (una nau)', mot comú amb l'oc. *varar* i l'it. *varare*, del mateix significat, i el port. *varar* 'treure en terra (una nau), encallar-la', significat que també es troba antigament en les altres llengües (i en el cast. *varar* és aquest el valor que té avui, però antigament tenia el nostre), origen incert; com que en portuguès significa també 'travessar, traspassar', passar enllà (d'una línia, d'un obstacle), i és versemblant que sigui aquest el significat primitiu, des del qual es va passar al de travessar el límit entre la mar i la terra, en qualsevol dels dos sentits, sembla segur que *varar* prové del ll. tardà VARARE 'midar terrenys, fer-ne una mesuració, passant a través d'un riu o un altre obstacle', que pròpiament sembla haver significat 'passar d'una camallada a l'altra banda d'una cosa', igual que VARICARE, mot de la mateixa arrel. □ 1.ª doc.: fi S. XIII, *Consolat de Mar*, cròniques de Desclot i de Jaume I.

«Senyor de nau qui pendrà, o logarà, palanques o vasos o arguens, a ops de sa nau o leny, a traure o a *varar*», *Consolat*, § 288, ed. Pardessus, p. 216. És a dir que ja llavors hi havia l'oposició entre *treure* i *varar* en l'únic sentit que tenen avui, particularment en les costes de Llevant, com puc confirmar personalment (StPolM, Blanes, L'Escala i pertot 1914 ---), i és l'únic sentit popular en totes les costes de llengua catalana (Amades Roig, *BDC* XII, 71), sigui en l'ús absolut, com ja en el *Consolat*, al qual segueixen fidels els pescadors de pertot, o en la frase completa *varar una barca, varar una embarcació* qualsevol. Usar-lo en sentit oposat és un gros i intolerable castellanisme, per més que hi hagin caigut mariners de cabotatge o d'al-

tura, i alguns mestres d'aixa.

És fals, degut a malentesos de gent que no sap de mar, o que ho ha après en castellà, que en català, antic o modern, genuí, hagi tingut mai el significat *capgirat*, que li dóna el castellà modern; per més que no ho posin prou en clar, o ho entenguin malament, el publicador tarragoní Montoliu, del *DAG.*; i fins una mica l'*AlcM*.

Aquell obre una 2.ª accepció amb la definició castellana, «poner el barco en seco», incloent-hi tres cites de fi d'E. Mj.; totes les quals, però, mostren, al contrari, el mot, en el sentit cat., clar, de posar la nau en mar, sigui en l'acc. ampla i vaga, sigui en la d'avarar, posar a l'aigua, per primer cop, el buc d'una nau en construcció o acabada de bastir': «no vulles perdre la immortal claror, car aquest món no és món de *varar*, ans és món de traure, y la vela calar» en el *Pecador Remut* de Felip de Malla, on també l'oposició amb *traure*, encara és puntualitzada per l'addició de *calar la vela* (si es tractés d'anar en mar caldria hissar-la), mostren que la idea simbolitzada és el lloc comú religiós que el món veritable és la vida eterna, en preparació de la qual hem de posar-nos a cobert del pecat, calant les veles i no llançant l'embarcació del nostre cos i ànima en aventures moralment temeràries.

Els altres dos testimonis que s'hi donen (repetint-ne un, en aquest descuidat article) són de dos textos dels anys 1390: «fo *verada* e mesa en mar, per lo matí, la nau nova de Esteva Broll», «fo *verada* e mesa en mar la nau nova d'En G. Puyades» (en els *Ardits* barcelonins, I, 14, 27), o sigui, en aquests casos, allò que aquells mateixos sovint diuen *botar* (altre castellanisme intolerable i inútil, per *avarar*) 'llançar a l'aigua per primera vegada la nau acabada de fer, o el seu buc, en l'acabament de la seva construcció'. L'*AlcM* admet unes accs. §§ 2 i 3, 'treure la nau, posar-la en sec' o 'encallar-la', que s'hauria pogut estalviar, com sigui que només pot al·legar-ne una cita val. de 1630, de llenguatge ben acastellanat («--- *varar* o traure a terra --- en los puestos ordinarijs») i una de mall. de «La Ignorància», que reflecteix l'ús castellà, que ha pres peu, poc o molt, en els ports de Palma, Tarragona, Maó i algun altre.

El significat català es documenta en massa en textos medievals i de totes les èpoques, de vegades per a la primera entrada en mar, més sovint per a qualsevol, com ho mostraran ja suficientment els contextos. En Desclot es tracta de les naus que els derrotats angevins havien encallat precipitadament, fugint de les nostres, i els catalans desembarcant les capturen i varant-les de nou, se les emporten cap a Sicília: «Les galeres de Principat ['napolitanes'] --- comensaren a fugir --- e les galeres dels catalans anaren tro laÿns en terra ab eles --- sí que'n feriren a Nicòtera quatre en terra, e ls cavallers de la host de Karles defensaven-les de terra, e En Pere Desvilar --- ferí en terra e, malgrat de tota la cavalleria de Karles, *vararen-les* e les se'n menaren» (§ 98, *NCL* III, 122.1). «--- Així con fa hom al *varar* d'una nau o al traure», Jaume I (fets